

TIJORAT BANKLARIDA VALYUTA RISKLARINI BOSHQARISH
("KAPITALBANK" ATB MISOLIDA)

Saidov Dilmurod Abdukarim o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti.

dilmurod_saidoff@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16258183>

Annotatsiya. Mamlakatda bank tizimining barqaror rivojlanishi ko'p jihatdan tijorat banklarining moliyaviy risklarni, ayniqsa valyuta risklarini samarali boshqara olishiga bog'liqdir. Global iqtisodiy integratsiya jarayonlari, transchegaraviy moliyaviy operatsiyalar va xorijiy investitsiyalarning oshib borayotgani fonida O'zbekiston bank tizimi uchun valyuta risklari dolzarb masalaga aylangan. Ushbu maqolada tijorat banklarida yuzaga keluvchi valyuta risklarining turlari, ularning vujudga kelish sabablari va moliyaviy barqarorlikka ta'siri keng yoritiladi. Tadqiqot "Kapitalbank" ATB misolida olib borilib, 2020–2024 yillar oralig'ida xorijiy valyutadagi aktiv va majburiyatlar strukturasidagi o'zgarishlar asosida valyuta risklarining darajasi tahlil qilinadi. Maqolada bankning ochiq valyuta pozitsiyasi, uning o'zgarish dinamikasi va bu pozitsiyaning kurs farqidan kelib chiqadigan foyda yoki zarar ko'rinishidagi moliyaviy oqibatlarini baholanadi. Shuningdek, "Kapitalbank" ATB tomonidan qo'llanilayotgan valyuta riskini kamaytirish usullari – xedjing strategiyalari, risklarni limitlash, portfel diversifikatsiyasi hamda ichki nazorat mexanizmlari ko'rib chiqiladi. Xalqaro amaliyotdagi ilg'or tajribalar bilan solishtirma tahlil asosida O'zbekiston tijorat banklarida valyuta risklarini boshqarish samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Ushbu tadqiqot natijalari tijorat banklarining valyuta riskiga nisbatan barqarorligini oshirish, risklarni oldindan aniqlash va ularning salbiy oqibatlarini minimallashtirishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: valyuta riski, tijorat banki, ochiq valyuta pozitsiyasi, risklarni boshqarish, xedjing strategiyalari, "Kapitalbank" ATB, valyuta kursi o'zgarishi, moliyaviy barqarorlik, aktiv va majburiyatlar nomutanosibligi, derivativ instrumentlar, bank xavflari, xalqaro tajriba, valyuta siyosati, Markaziy bank me'yorlari, risk monitoring tizimi

Abstract. The sustainable development of the banking system in the country largely depends on the ability of commercial banks to effectively manage financial risks, especially currency risks. Against the background of global economic integration processes, cross-border financial transactions and increasing foreign investments, currency risks have become a pressing issue for the banking system of Uzbekistan. This article provides a comprehensive overview of the types of currency risks that arise in commercial banks, the causes of their occurrence and their impact on financial stability. The study is conducted on the example of JSCB "Kapitalbank" and analyzes the level of currency risks based on changes in the structure of assets and liabilities in foreign currency for the period 2020-2024. The article assesses the bank's open currency position, the dynamics of its change and the financial consequences of this position in the form of profit or loss arising from the exchange rate difference. It also examines the methods of reducing currency risk used by JSCB "Kapitalbank" - hedging strategies, risk limitation, portfolio diversification and internal control mechanisms. Based on a comparative analysis with best practices in international practice, recommendations are developed to

improve the effectiveness of currency risk management in commercial banks of Uzbekistan. The results of this study are of practical importance in increasing the stability of commercial banks in relation to currency risk, identifying risks in advance and minimizing their negative consequences.

Keywords: *currency risk, commercial bank, open currency position, risk management, hedging strategies, JSCB "Kapitalbank", exchange rate fluctuations, financial stability, asset-liability mismatch, derivative instruments, bank risks, international experience, currency policy, Central Bank standards, risk monitoring system.*

Kirish: Bozor iqtisodiyoti sharoitida faoliyat yuritayotgan tijorat banklari turli xil moliyaviy xavf-xatarlar, jumladan valyuta risklari bilan doimiy ravishda to'qnash keladi.

Valyuta riski – bu milliy valyutaning xorijiy valyatalarga nisbatan almashuv kursi o'zgarishi natijasida bankning moliyaviy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan xavf turi hisoblanadi. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining ochiqligi ortib borayotgani, eksport-import hajmlarining kengayishi, xorijiy investitsiyalarning ko'payishi bank tizimi oldida valyuta risklarini samarali boshqarish zaruratini kuchaytirmoqda. Valyuta risklari asosan bank balansida xorijiy valyutada ifodalangan aktiv va majburiyatlar o'rtasidagi nomutanosiblik, valyuta kurslarining beqarorligi hamda xalqaro moliyaviy bitimlar bilan bog'liq tavakkalchiliklar tufayli yuzaga keladi. Bu esa banklarning nafaqat rentabelligiga, balki ularning likvidligi va kapital yetarliligiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shunday sharoitda banklar o'z faoliyatida zamonaviy risklarni boshqarish vositalaridan, jumladan, xedjing, valyuta pozitsiyasini limitlash, derivativ instrumentlardan samarali foydalanishlari lozim.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. Tijorat banklarida valyuta risklarini boshqarish masalasi zamonaviy moliyaviy menejmentning eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu borada o'zbek olimlari hamda xalqaro tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ilmiy ishlar ushbu yo'nalishda chuqur tahliliy yondashuvni shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Xasanov B.B. (2022) o'zining "Valyuta risklari va ularni bank tizimida boshqarish masalalari" nomli ishida tijorat banklarining ochiq valyuta pozitsiyasi hamda uning bank rentabelligiga ta'sirini chuqur tahlil qiladi. Muallif milliy bank tizimidagi valyuta balansining nomutanosibliklarini aniqlash, ularni bashoratlash va ushbu nomutanosibliklarning xavf omili sifatidagi roliga alohida urg'u beradi. Tadqiqotda asosiy e'tibor ochiq pozitsiyani samarali boshqarish mexanizmlariga qaratilgan bo'lib, banklarning valyuta yo'qotishlariga barham berish yo'llari ko'rsatib o'tiladi.

Murodova M.S. (2021) esa o'z tadqiqotida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan joriy etilgan me'yoriy talablar asosida tijorat banklarining valyuta riskiga nisbatan shakllantirilgan qarshi strategiyalarini o'rganadi. Muallif milliy bank tizimida xedjing instrumentlarini joriy etishning huquqiy, amaliy va texnik asoslarini tahlil qilib, xorijiy tajribani milliy sharoitga moslashtirish zarurligini ta'kidlaydi. Xususan, forward va swap bitimlaridan foydalanish bo'yicha tavsiyalar muhim ahamiyatga ega.

Rossiyalik olim Ivanova E.N. (2020) "Tijorat banklarida valyuta xatarlarini tahlil qilish va boshqarish" nomli ishida valyuta riskining turlari, ularning yuzaga kelish sabablari va oldini olish choralarini yoritadi.

Muallif Rossiya bank tizimining valyuta xavflariga nisbatan mustahkam strategiyalar ishlab chiqqanini ta'kidlaydi. Ayniqsa, SWAP va FORWARD shartnomalarining bank amaliyotiga joriy etilishi valyuta kurslaridagi o'zgarishlarni yumshatishga xizmat qilishi isbotlab berilgan.

Kovalev I.A. (2019) tomonidan olib borilgan "Valyuta risklarini baholash va xedjing vositalari" mavzusidagi tadqiqotda banklarning derivativ instrumentlar orqali riskni sug'urtalash mexanizmlari tahlil etilgan. Muallif valyuta riskining stress-test modellari asosida baholanishi, ya'ni eng salbiy stsenariylarda ham bank xavfsizligini saqlab qolish uchun simulyatsiya yondashuvlari zarurligini asoslab bergan. Ushbu model O'zbekiston bank amaliyoti uchun ham dolzarb ahamiyatga ega.

AQShlik tadqiqotchi Anderson M.J. (2018) o'zining "Currency Exposure in Commercial Banks" nomli ilmiy maqolasida tijorat banklarining global valyuta bozorlarida qanday pozitsiya tutishini real vaqtli monitoring tizimlari yordamida o'rganadi. U algoritmik xedjing modellaridan foydalanishni taklif etadi. Mazkur yondashuv tijorat banklariga valyuta kurslaridagi keskin tebranishlarga tezkor javob berish imkonini yaratadi.

Yana bir AQShlik olimi Linda Johnson (2021) "Foreign Exchange Risk Management Practices in U.S. Banks" nomli ishida AQSh banklarining ochiq valyuta pozitsiyasini muvozanatlashda qo'llayotgan mexanizmlarini tahlil qiladi. U derivativ bitimlarning keng qo'llanilishi, risklarni markazlashtirilgan nazorat qilish va ichki audit xizmatining ishtiroki orqali valyuta xavfini kamaytirish amaliyotlarini batafsil yoritadi. Bu tajriba o'zbek banklari uchun o'rnak bo'la oladi.

Osiyolik tadqiqotchi Yamamoto H. (2020) Yaponiya bank tizimi misolida valyuta xavfini past foiz stavkalari sharoitida boshqarish masalasini tahlil qilgan. "FX Hedging under Low Interest Rate Environment" nomli maqolasida u past daromadlilik sharoitida xedjing xarajatlari va foyda o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash muhimligini urg'ulaydi. Tadqiqot Yaponiya tajribasining O'zbekiston kabi rivojlanayotgan bozorlar uchun qanday foydali bo'lishi mumkinligini ochib beradi.

Valyuta risklarini samarali boshqarish masalasi nafaqat rivojlangan mamlakatlarda, balki rivojlanayotgan davlatlarda ham bank tizimining barqarorligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi.

Bu borada Osiyo, Yevropa va O'zbekiston olimlarining tadqiqotlari valyuta riskiga nisbatan turli yondashuvlarni namoyon etadi.

Zhang Wei (Xitoy, 2023) tomonidan olib borilgan "Currency Risk in Emerging Markets" nomli ilmiy tadqiqotda Xitoy bank tizimida milliy valyutaning kurs beqarorligidan kelib chiqadigan xatarlar tahlil qilingan. Muallif rivojlanayotgan bozorlar uchun valyuta riskini minimallashtirishda Markaziy bank siyosatining muvofiqlashtirilganligi, eksport-import balansining barqarorligi va banklararo valyuta likvidligi zaxiralari muhim omillar ekanligini asoslaydi. Xususan, u kredit portfellarini mahalliy valyutada shakllantirish strategiyasini ilgari suradi.

Müller A. (Germaniya, 2019) esa Yevropa Ittifoqi tijorat banklari misolida "Valyuta xavflarining bank kapitaliga ta'siri" mavzusini chuqur o'rganib chiqdi. Tadqiqotda Basel III talablariga asoslangan kapital yetarliligi ko'rsatkichlariga valyuta riskining qanday ta'sir ko'rsatishi modellashtirilgan.

Muallif valyuta kursining kutilmagan o'zgarishlari bank kapitalining amortizatsiya qobiliyatiga salbiy ta'sir qilishini isbotlaydi. Bu esa O'zbekiston bank tizimi uchun ham dolzarb xulosa bo'lib, kapital buferlarini shakllantirish zaruriyatini ko'rsatadi. Fransiyalik olim Jean-Pierre Lafitte (2017) o'zining "Tijorat banklarida valyuta riskini diversifikatsiyalash" nomli ishida valyuta riskini pasaytirishda aktivlarni turli xorijiy valyutalarda joylashtirish, ya'ni valyuta portfelini diversifikatsiya qilish g'oyasini ilgari suradi. U banklar bir yoki ikkita asosiy valyutaga qaram bo'lib qolmasligi kerakligini ta'kidlab, bu kabi yondashuv valyuta kursining noaniqligi sharoitida barqarorlikni ta'minlashini ko'rsatadi.

O'zbekistonlik Begmatova G. (2023) esa "Bank tizimida valyuta risklarini boshqarishda IT texnologiyalarining roli" mavzusida olib borgan tadqiqotida zamonaviy axborot texnologiyalarining bank risk-menejmentida tutgan o'rnini chuqur tahlil qiladi. U valyuta risklarini avtomatlashtirilgan monitoring tizimlari, real vaqti hisob-kitob platformalari va sun'iy intellekt algoritmlari yordamida aniqlash va oldini olish imkoniyatlarini ko'rsatib o'tgan. Bu yondashuv O'zbekiston bank amaliyotida digital transformatsiya zaruratini asoslaydi. Sharipov R.T. (2020) tomonidan olib borilgan tadqiqot esa valyuta risklarining bank foydasiga ta'sirini statistik modellash orqali tahlil qiladi. Muallif ochiq valyuta pozitsiyasi bilan kurs o'zgarishlari o'rtasidagi korrelyatsion bog'liqlikni matematik usullar yordamida tahlil qiladi.

Shuningdek, normativ-huquqiy asoslar orqali banklar uchun belgilangan risk limitlarining iqtisodiy samaradorligiga baho beradi. Tadqiqot banklar uchun valyuta riskini limitlash mexanizmlarining ilmiy asoslanganligini ta'minlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda tijorat banklarida valyuta risklarini aniqlash, baholash va samarali boshqarish mexanizmlarini tahlil qilish maqsadida kompleks ilmiy yondashuv qo'llanildi. Avvalo, "Kapitalbank" ATBning 2020–2024 yillardagi moliyaviy hisobotlari asosida xorijiy valyutadagi aktivlar va majburiyatlar hajmi, ularning o'zaro nomutanosibligi hamda ochiq valyuta pozitsiyasi darajasi tahlil qilindi. Bu maqsadda deskriptiv statistik usullar qo'llanilib, valyuta kursi o'zgarishining bank moliyaviy natijalariga ta'siri amaliy ma'lumotlar asosida o'rganildi.

Tadqiqotda, shuningdek, solishtirma tahlil metodidan foydalanilib, "Kapitalbank" ATB ning valyuta risklarini boshqarishdagi yondashuvlari boshqa tijorat banklar, xususan "Asaka bank", "Ipoteka bank" va xalqaro tajribalar bilan qiyoslandi. Bu orqali mavjud strategiyalarning kuchli va zaif jihatlari aniqlanib, ularni takomillashtirish bo'yicha takliflar shakllantirildi.

Bundan tashqari, xalqaro moliya institutlarining (Basel III, IMF, EBA) valyuta riskiga doir tavsiyalari asos qilib olindi.

Bundan tashqari, normativ-huquqiy tahlil yondashuvi orqali O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining valyuta pozitsiyasini cheklovchi me'yorlari, banklar uchun belgilangan limitlar, hisobot shakllari va audit talablari o'rganildi. Shu bilan birga, amaliyotda qo'llanilayotgan xedjing vositalari – forward, swap, opsiya bitimlari kabi derivativ instrumentlar qo'llanish darajasi aniqlanib, ularning riskni kamaytirishdagi samaradorligi baholandi. Mazkur metodologik yondashuvlar tadqiqot natijalarining amaliy va ilmiy asoslanganligini ta'minladi.

Tahlil va natijalar. Tijorat banklarida valyuta risklarini aniqlash va baholash jarayonida bank balansidagi xorijiy valyutadagi aktivlar va majburiyatlar o'rtasidagi nomutanosiblik asosiy omil hisoblanadi.

“Kapitalbank” ATB misolida olib borilgan tahlil shuni ko‘rsatadiki, 2020–2024-yillar mobaynida bank xorijiy valyutadagi majburiyatlari xorijiy aktivlariga nisbatan tezroq o‘shib borgan. Quydagi jadvalda bu holat aniq aks ettirilgan.

1-jadval

Kapitalbank ATB xorijiy valyutadagi aktiv va majburiyatlar (2020–2024)

Yil	Xorijiy aktivlar (mln. USD)	Xorijiy majburiyatlar (mln. USD)	Net valyuta pozitsiyasi (mln. USD)
2020	315.4	288.2	+27.2
2021	367.9	359.3	+8.6
2022	420.6	425.1	–4.5
2023	489.7	502.4	–12.7
2024	542.3	560.8	–18.5

Manba: <https://www.kapitalbank.uz> ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Ushbu jadvaldan ko‘rinib turibdiki, 2020–2021-yillarda bankda ijobiy valyuta pozitsiyasi (ya’ni xorijiy aktivlar majburiyatlardan yuqori) saqlangan bo‘lsa-da, 2022-yildan boshlab bu nomutanosiblik salbiy tomonga o‘zgarib, bank ochiq valyuta pozitsiyasi xavfiga duch kelgan.

Ayniqsa 2023–2024-yillarda xorijiy majburiyatlarning ortib borishi valyuta kurslaridagi o‘zgarishlarga nisbatan bankni yanada zaif holatga olib kelgan. 2020-yilda +27,2 mln. dollar bo‘lgan ijobiy net pozitsiya 2024-yilga kelib –18,5 mln. dollarga pasaygan. Bu esa valyuta kursining har qanday o‘zgarishi bank moliyaviy natijalariga salbiy ta’sir qilishi mumkinligini ko‘rsatadi.

Shuningdek, valyuta kursining o‘zgarishi bevosita bankning sof foydasiga ta’sir ko‘rsatadi. Keyingi jadvalda o‘rtacha yillik USD kursi o‘zgarishining “Kapitalbank”ning sof foydasi bilan bog‘liqligi aks ettirilgan.

2-jadval

Valyuta kursi o‘zgarishining sof foydaga ta’siri (2020–2024)

Yil	O‘rtacha USD kursi (so‘m)	Yillik kurs o‘zgarishi (%)	Sof foyda (mlrd. so‘m)
2020	10 153.19	—	190
2021	10 609.00	+4.05	215
2022	10 975.02	+4.66	208
2023	11 477.98	+3.42	195
2024	12 614.80	+4.85	180

Manba: <https://bank.uz> ma’lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, 2020–2024-yillar davomida o‘rtacha USD kursi yil sayin izchil oshgan. 2020-yilda 10 153.19 so‘mni tashkil etgan kurs 2024-yilga kelib 12 614.80 so‘mgacha ko‘tarilgan. Bu 5 yillik davrda umumiy kurs o‘ssishi 24% dan ortiqni tashkil etadi.

Ayniqsa 2024-yilda kursdagi yillik o‘ssish +4.85% bo‘lib, bu avvalgi yillardagi o‘ssish sur‘atlaridan yuqori. Bunday sur‘atdagi o‘ssish valyuta riskiga ochiq bo‘lgan banklar uchun moliyaviy xavflarni kuchaytiradi.

Sof foyda dinamikasi esa aksincha, pasayish tendensiyasini ko'rsatmoqda. 2021-yilda sof foyda 215 mlrd so'mga yetgan bo'lsa, 2022–2024 yillarda izchil pasayib, 2024-yilga kelib 180 mlrd so'mni tashkil etgan. Bu holat o'rtacha USD kursining ortishi bankning operatsion xarajatlariga, kredit to'lovlariga yoki xorijiy majburiyatlar qiymatiga bevosita salbiy ta'sir ko'rsatganini anglatadi. Kurs va foyda orasida salbiy bog'liqlik mavjud bo'lib, bu bank uchun valyuta risklarini xedjing qilish va diversifikatsiya strategiyalarini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi.

Jadvaldagi ma'lumotlarga ko'ra, USD kursi har yili o'rtacha 3–4% ga oshgan. Bu holat, ayniqsa ochiq valyuta pozitsiyasi mavjud bo'lgan yillarda – 2022, 2023 va 2024-yillarda bankning sof foydasida pasayish kuzatilganini ko'rsatadi. Masalan, 2021-yilda kurs atigi 2.94% ga o'sgan bo'lsa-da, bank foydasi 215 mlrd so'mga yetgan. Biroq keyingi yillarda kurs o'sishi bilan birga sof foyda mos ravishda kamayib borgan: 2022-yilda 208 mlrd so'm, 2023-yilda 195 mlrd so'm va 2024-yilda atigi 180 mlrd so'mni tashkil etgan. Bu esa valyuta riskining bank foydasiga bevosita va sezilarli ta'siri borligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, olib borilgan tahlillar “Kapitalbank” ATB faoliyatida valyuta risklari real va salmoqli xavf manbai sifatida mavjudligini ko'rsatmoqda. Xususan, xorijiy valyutadagi majburiyatlar hajmining yildan-yilga ortib borayotgani, ochiq valyuta pozitsiyasining kengayishiga sabab bo'lmoqda. Bu esa bankni xalqaro valyuta kurslarining beqarorligiga nisbatan sezuvchan holga keltiradi. Kurs tebranishlarining bank moliyaviy barqarorligiga ta'siri bevosita ochiq pozitsiyaga bog'liq.

Tahlil natijalariga ko'ra, valyuta kursining yilma-yil oshishi bilan bankning sof foydasi orasida teskari bog'liqlik mavjud. Ya'ni, kurs o'sishi fonida sof foyda hajmi izchil kamaygan.

Bu holat bankning operatsion rentabelligiga salbiy ta'sir ko'rsatib, xorijiy majburiyatlar bo'yicha to'lovlar yukini og'irlashtiradi. Ayniqsa, valyuta riskiga yetarlicha e'tibor berilmagan yillarda foyda ko'rsatkichlarining kamaygani kuzatilgan.

Bunday holatlarda bank tomonidan valyuta risklarini kamaytirishga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqish va tizimli yondashuvni joriy etish muhim hisoblanadi. Jumladan, derivativ moliyaviy vositalar — forward, swap va opsiya bitimlar orqali valyuta kurslaridagi o'zgarishlarga qarshi xedjing qilish mexanizmlari joriy etilishi lozim. Bu esa bank balansini kurs xatarlaridan himoyalashga xizmat qiladi.

Shuningdek, ochiq valyuta pozitsiyasini nazorat qilish, xorijiy majburiyatlar bo'yicha limitlar belgilash hamda aktivlarni milliy valyutada diversifikatsiya qilish orqali umumiy valyuta riskini kamaytirish mumkin. Bankning ichki risk menejment siyosatida valyuta xavfini baholovchi indikatorlar va stress-testlar doimiy monitoring asosida tatbiq etilishi zarur. Ushbu choralar orqali bank moliyaviy barqarorlikni saqlab qolishi va foyda ko'rsatkichlarini muhofaza qilishi mumkin.

Muhokama: Tahlillar shuni ko'rsatadiki, “Kapitalbank” ATB faoliyatida valyuta risklari tobora dolzarb tus olmoqda. Bank balansida xorijiy valyutadagi aktivlar va majburiyatlar o'rtasidagi nomutanosiblik ochiq valyuta pozitsiyasi shakllanishiga sabab bo'lib, bu holat bankni valyuta kursining o'zgarishlariga nisbatan yuqori darajada sezuvchan qiladi. Ayniqsa, xorijiy kreditlar va depozitlar hajmining ortishi bank majburiyatlarining katta qismini valyutada ifodalanishiga olib kelmoqda, bu esa risk darajasini oshiradi.

Valyuta kursining yillik o'sish sur'atlari bilan bankning sof foydasi orasidagi salbiy korrelyatsiya, valyuta riskining amaliy ta'sirini yaqqol namoyon etadi. Kurs o'zgarishlarining hatto nisbatan kichik bo'lishi ham, ochiq pozitsiya sharoitida katta moliyaviy yo'qotishlarga olib kelishi mumkin. Bu holat bankning rentabelligiga, kredit portfeli sifatiga va umumiy moliyaviy ko'rsatkichlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, kursning o'sishi valyutada ifodalangan majburiyatlar qiymatini oshirib, qarz yukini og'irlashtiradi.

Bundan tashqari, bank tomonidan valyuta risklarini boshqarishga qaratilgan mexanizmlar hali to'liq va tizimli joriy etilmagan.

Xalqaro amaliyotda keng qo'llaniladigan derivativ vositalar — forward, swap, option shartnomalar orqali xedjing qilish strategiyalari “Kapitalbank” amaliyotida cheklangan miqdorda qo'llaniladi. Ichki risk monitoring tizimi, real vaqtli pozitsiya nazorati va valyuta portfelining diversifikatsiyasi yetarlicha darajada rivojlanmagan.

Muhokamadan kelib chiqadiki, bank o'zining valyuta riskiga bo'lgan yondashuvini tubdan qayta ko'rib chiqishi zarur. Valyuta riskini baholovchi indikatorlar, stress-testlar, valyuta limitlarini qat'iy nazorat qilish, aktivlar va majburiyatlar o'rtasida optimal valyuta balansini ta'minlash kabi chora-tadbirlar bank barqarorligi uchun muhim hisoblanadi. Xususan, xalqaro standartlar asosida risk menejment siyosatini modernizatsiya qilish valyuta xavfini kamaytirish va moliyaviy natijalarni barqarorlashtirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Olib borilgan tahlillar natijasida aniqlanishicha, “Kapitalbank” ATB faoliyatida valyuta risklari bankning moliyaviy barqarorligi va rentabelligiga bevosita salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Xorijiy majburiyatlarning ortib borishi ochiq valyuta pozitsiyasini kengaytirib, bankni valyuta kurslarining o'zgarishiga nisbatan yanada sezuvchan holatga keltirmoqda. USD kursining yildan-yilga izchil oshib borayotgani fonida bankning sof foydasi pasayib bormoqda, bu esa valyuta risklarini samarali boshqarish zaruratini taqozo etadi. Shunday sharoitda bank tomonidan xedjing strategiyalarini keng joriy etish, derivativ instrumentlardan foydalanish, valyuta pozitsiyasini qat'iy nazorat qilish va aktivlarni diversifikatsiyalash orqali valyuta xatarlarini kamaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Xasanov B.B. (2022). Valyuta risklari va ularni bank tizimida boshqarish masalalari. O'zbekiston moliyaviy tahlil jurnali, №3, 45–52.
2. Murodova M.S. (2021). Xedjing vositalari orqali valyuta risklarini kamaytirish strategiyalari. Moliyaviy islohotlar jurnali, №2, 31–39.
3. Begmatova G. (2023). Bank tizimida valyuta risklarini boshqarishda IT texnologiyalarining roli. Bank amaliyoti va innovatsiyalar, №4, 25–34.
4. Sharipov R.T. (2020). O'zbekiston tijorat banklarida valyuta risklarini limitlash tamoyillari. Iqtisodiyot va moliya, №1, 18–26.
5. Ivanova E.N. (Rossiya, 2020). Анализ валютных рисков в коммерческих банках России. Финансы и кредит, №6, С. 40–48.
6. Kovalev I.A. (Rossiya, 2019). Валютные риски и методы их хеджирования в банковском секторе. Банковское дело, №8, С. 57–63.

7. Zhang Wei (Xitoy, 2023). Currency Risk in Emerging Markets: A Case of China. *Asia-Pacific Journal of Finance*, Vol. 12(2), 101–115.
8. Yamamoto H. (Yaponiya, 2020). FX Hedging under Low Interest Rate Environment. *Journal of Asian Banking*, Vol. 9(3), 89–102.
9. Anderson M.J. (AQSh, 2018). Currency Exposure in Commercial Banks. *Journal of International Financial Management*, Vol. 14(1), 33–48.
10. Linda Johnson (AQSh, 2021). Foreign Exchange Risk Management Practices in U.S. Banks. *Financial Risk Review*, Vol. 10(4), 55–70.
11. Müller A. (Germaniya, 2019). The Impact of Currency Volatility on Bank Capital Adequacy. *European Banking Studies*, Vol. 8(2), 77–90.
12. Jean-Pierre Lafitte (Fransiya, 2017). Currency Risk Diversification in Commercial Banks. *Revue Européenne de Finance*, Vol. 6(1), 21–35.
13. De Sousa R. (Portugaliya, 2022). Basel III Compliance and FX Risk in EU Banks. *European Economic Bulletin*, Vol. 15(3), 112–128.
14. <https://www.kapitalbank.uz/>